

Innst. 161 S

(2015–2016)

Innstilling til Stortinget fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dokument 12:37 (2011–2012)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen vedtatt til fremsettelse av Christian Tybring-Gjedde om endringer i Grunnloven § 71 (å muliggjøre fritak for å møte på Stortinget)

Til Stortinget

Sammendrag

Bakgrunn

Ovennevnte forslag fra Carl I. Hagen er vedtatt til fremsettelse av Christian Tybring-Gjedde og gjelder endringer i Grunnloven § 71 med sikte på å muliggjøre fritak for å møte på Stortinget.

Forslagsstillerne viser til at Grunnloven som utgangspunkt gir plikt til å motta valg, jf. § 63 og til å fungere som medlem av Stortinget i hele valgperioden, jf. § 71. Representantene har altså ikke adgang til å legge ned sitt mandat, og Stortinget har heller ikke adgang til å fritta fra pliktene som representant. Unntak gjelder som utgangspunkt bare i tilfelle sykdom og andre presserende, personlige grunner.

Likevel har det vokst frem en viss praksis for å fritta fra plikten. Stortinget har i helt spesielle tilfeller gitt langvarig permisjon til representanter som ønsker å kunne tiltre stillinger som formelt ikke er forenlige med stortingsvervet (se § 62) før valgperioden løper ut (for eksempel som ambassadør). Det er også eksempler på at en representant har fått anledning til å tiltre stillinger som det har vært ansett for å være av nasjonal interesse for Norge at vedkommende bekler. Til dette kommer situasjoner hvor den personlige belastningen ved å utføre vervet som stortingsrepresentant blir uforholdsmessig stor; i slike

tilfeller har det vært innvilget langvarige velferdspermisjoner.

Forslagsstillerne viser til at den praksis som har vokst frem, beveger seg på kanten av Grunnlovens system. Dette gir i seg selv en viktig grunn til å «rydde opp» gjennom grunnlovsendring. Men også for den enkelte vil det være å foretrekke at representantene i unntakstilfelle fikk en mulighet til å bli fritatt fra sitt mandat. Dette vil kunne skje uten at utgangspunktet om plikt til å motta valget og til å fungere valgperioden ut blir vesentlig svekket.

I de fleste land i Europa er det en viss mulighet til å bli fritatt fra vervet som medlem av parlamentet. I Norge er det ikke aktuelt å åpne for fritak etter eget forgodtbefinnende, slik som i enkelte andre land. Men en mer begrenset endring som uttrykkelig åpner for at Stortinget selv etter søknad kan vedta fritak for resten av perioden, vil være en stadfesting av den praksis som har utviklet seg og en måte å bringe denne delen av Grunnloven i takt med den tiden vi lever i.

De samme forslagene som nå fremmes, ble fremmet i foregående periode av Berit Brørby med flere uten å oppnå støtte ved Stortingets behandling. Forslagsstillerne viser til at stortingspresident Dag Terje Andersen etter denne behandlingen har rettet kritikk mot vararepresentant Sylvi Listhaug fordi hun arbeider i et kommunikasjonsbyrå med hemmelige kundelister ved å påstå at det er usikkert hvilke interesser hun fremmer når hun møter som stortingsrepresentant. Sylvi Listhaug ønsket ikke å bidra til å skape usikkerhet og søkte derfor fritak fra å møte på Stortinget for resten av perioden. Forslagsstillerne viser videre til at i innstillingen fra samme stortingspresident som kom med kritikken, ble søknaden avslått fordi det ikke er grunnlovsmessig hjemmel til å innvilge den. Dermed er Sylvi Listhaug og andre som eventuelt måtte arbeide et sted med hemmelige kun-

delister, satt i en umulig situasjon, hvor kritikk fremmes, men som de ikke har noen mulighet til å slippe unna. En typisk Kafka-lignende eller «Catch 22»-situasjon.

Dette grunnlovsforslaget vil etter forslagsstillerens mening gi Stortinget en mulighet for å kunne innvilge permisjoner til personer i den situasjonen Sylvi Listhaug er i.

Forslag i samsvar med dette fremmes i tre alternativer. Forutsetningen må i alle tilfelle være at unntaksadgangen skal være snever. Hovedregelen må ifølge forslagsstillerne fortsatt være at den som stiller til valg, ikke bare har plikt til, men også er innstilt på å utøve vervet. Fritak forutsetter dessuten at representanten selv søker om dette; forslaget åpner altså ikke for at Stortinget på eget initiativ kan kvitte seg med en «brysom» kollega.

Alternativ 1 fremstår som det mest liberale, siden det ikke foreslår nærmere kriterier verken i Grunnloven selv eller i Stortingets forretningsorden.

Alternativ 2 er vesentlig mer restriktivt, idet det begrenser fritaksadgangen til å gjelde i tilfeller som med rimelighet kan hevdes å være av «nasjonal interesse». Dette stemmer til en viss grad med den praksis som har utviklet seg, men omfanget vil være avhengig av tolkning som lett kan bli lemfeldig stilt opp imot de sterkt varierende behovene. Selv tungtveiende velferdsgrunner for den enkelte ville for eksempel vanskelig kunne sies å oppfylle kravet.

På denne bakgrunn mener forslagsstillerne at alternativ 3 fremtrer som det beste. Forutsetningen er her at fritak bare kan gis etter at nærmere kriterier er formulert i Stortingets forretningsorden, og bare når disse kriteriene er tilfredsstillende. Det har en egenverdi at Stortinget åpent diskuterer og formulerer bestemte kriterier for fritak i generell form. Uansett legger forslagsstillerne til grunn at fritakskriteriene skal formuleres og praktiseres restriktivt.

Forslagsstillerne fremmer følgende forslag:

«§ 71 nytt annet ledd skal lyde:

Alternativ 1 B (bokmål):

Stortinget kan likevel frita en representant som selv søker om dette, fra plikten til å fungere som medlem av Stortinget i den resterende del av valgperioden.

Alternativ 1 C (nynorsk):

Stortinget kan likevel frita ein representant som sjølv søker om dette, frå plikta til å vere medlem av Stortinget i den resterande delen av valperioden.

Alternativ 2 B (bokmål):

Stortinget kan likevel frita en representant som selv søker om dette, fra plikten til å fungere som

medlem av Stortinget i den resterende del av valgperioden for i stedet å utføre andre oppgaver av nasjonal interesse.

Alternativ 2 C (nynorsk):

Stortinget kan likevel frita ein representant som sjølv søker om dette, frå plikta til å vere medlem av Stortinget i den resterande delen av valperioden for i staden å gjere andre oppgaver av nasjonal interesse.

Alternativ 3 B (bokmål):

Etter nærmere bestemmelser i den i § 66 nevnte orden, kan Stortinget likevel frita en representant som selv søker om dette, fra plikten til å fungere som medlem av Stortinget i den resterende del av valgperioden.

Alternativ 3 C (nynorsk):

Etter nærare føresegner i den ordenen som er nemnt i § 66, kan Stortinget likevel frita ein representant som sjølv søker om dette, frå plikta til å vere medlem av Stortinget i den resterande delen av valperioden.»

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jette F. Christensen, Gunvor Eldegard og lederen Martin Kolberg, fra Høyre, Erik Skutle og Michael Tetzschner, fra Fremskrittspartiet, Tom E. B. Holthe og Helge Thorheim, fra Kristelig Folkeparti, Hans Fredrik Grøvan, fra Senterpartiet, Per Olaf Lundteigen, fra Venstre, Erik Lundebj, fra Sosialistisk Venstreparti, Bård Vegar Solhjell, og fra Miljøpartiet De Grønne, Rasmus Hansson, viser til Dokument 12:37 (2011–2012) om endringer i Grunnloven § 71 om å muliggjøre fritak for å møte på Stortinget.

Bakgrunnen for forslaget er den praksis som har vokst frem der det i helt spesielle tilfeller er gitt langvarig permisjon til representanter som ønsker å kunne tiltre stillinger som formelt ikke er forenlige med stortingsvervet.

Komiteen viser til at det er fremmet tre alternative forslag hvor vilkårene for fritak er forskjellige. Det mest liberale alternativet har ingen andre vilkår enn at representanten selv søker om fritak. Det mest restriktive alternativet går ut på at fritak kun gis dersom dette er av nasjonal interesse. Det tredje alternativet gir Stortinget en viss frihet til selv å fastsette vilkårene.

Komiteen viser til at stortingsvervet er en grunnlovfestet plikt. Det er i utgangspunktet ikke

mulig for personer som er valgbare å motsette seg valg. Utgangspunktet er at alle som er valgbare, plikter å ta imot et valg som stortingsrepresentant.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, mener forslaget om å muliggjøre fritak for å møte på Stortinget slik det fremkommer i grunnlovsforslaget, kan bidra til å svekke bevisstheten om den forpliktelse det innebærer å være stortingsrepresentant. Flertallet mener det må legges stor vekt på det ansvar en representant er pålagt etter Grunnloven. Flertallet viser til at de samme forslagene som fremmes, ble fremmet i 2008 uten å oppnå støtte ved Stortingets behandling i 2010. Flertallet vil vise til at forslagene den gang, av en samlet komité, ble vurdert til å være på grensen, eller over grensen, til ikke å være i tråd med Grunnlovens ånd.

Med bakgrunn i den grunnlovsforankrede forpliktelse som ligger i stortingsvervet, er det etter flertallets oppfatning ikke riktig om Stortinget selv i etterkant av et valg kan innvilge fritak etter søknad. Det mest liberale alternativet vil i praksis fjerne plikten til å motta valg som stortingsrepresentant. Flertallet mener det er viktig for forståelsen av vervet som stortingsrepresentant at det fortsatt skal være en borgerplikt for dem som velges.

Flertallet mener dagens regelverk i praksis fungerer godt i situasjoner der det kan være krevende å kombinere stortingsvervet med andre oppgaver.

Flertallet tilrår på denne bakgrunn at det fremlagte forslaget, samtlige alternativer, ikke bifalles.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at vervet som stortingsrepresentant er en grunnlovfestet plikt. Det er dette medlems syn at det bør være svært høy terskel for å frita fra et slikt ansvar. Dagens praksis åpner for permisjon i visse tilfeller, men dette praktiseres strengt. Det er etter dette medlems syn gode argumenter for å grunnlovfeste denne innarbeidede praksis, som har bred politisk støtte og er i bruk i dag.

Samtidig kan det finnes situasjoner utover dette der den enkelte representant, av politiske eller personlige grunner, vil ønske å fratre sitt verv, og der det kan være i allmenn interesse at det blir innvilget. Det er i så fall viktig at det skjer etter ønske fra den enkelte, at det er presisert i Stortingets forretningsorden hva disse grunnene kan være og at det fortsatt praktiseres strengt. Flere andre land har langt videre

mulighet for å gi fritak fra verv som parlamentariker, uten at dette synes å gå ut over statusen til vervet eller viktigheten av parlamentet. Etter dette medlems syn er det oppgavene Stortinget har, ikke reglene for å fratre, som gir Stortinget dets autoritet.

På dette grunnlag vil dette medlem primært støtte forslag 3 B og C, der representanter kan fritas etter nærmere bestemmelser i Stortingets forretningsorden, slik at § 71 nytt annet ledd på bokmål og nynorsk vil lyde:

«Etter nærmere bestemmelser i den i § 66 nevnte orden, kan Stortinget likevel frita en representant som selv søker om dette, fra plikten til å fungere som medlem av Stortinget i den resterende del av valgperioden.

–

Etter nærare føresegner i den ordenen som er nemnt i § 66, kan Stortinget likevel frita ein representant som sjølv søker om dette, frå plikta til å vere medlem av Stortinget i den resterande delen av valgperioden.»

Subsidiært støttes forslag 2 B og C, der det foreslås å gi mulighet for fritak for å utføre andre oppgaver av nasjonal interesse.

Forslag fra mindretall

Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Dokument 12:37 (2011–2012) om Grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen vedtatt til fremsettelse av Christian Tybring-Gjedde om endringer i Grunnloven § 71 (å muliggjøre fritak for å møte på Stortinget) – alternativ 3 B og 3 C – bifalles.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Dokument 12:37 (2011–2012) om Grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen vedtatt til fremsettelse av Christian Tybring-Gjedde om endringer i Grunnloven § 71 (å muliggjøre fritak for å møte på Stortinget) – samtlige alternativer – bifalles ikke.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 9. februar 2016

Martin Kolberg

leder

Hans Fredrik Grøvan

ordfører

